

Kaderin Her Şeyi Güzeldir

Cenab-ı Hak, her hayat sahibine bu dünyada hayatını devam ettirebilmesi için gerekli bütün şartları en güzel bir sûrette ve en mükemmel tarzda hazırlamıştır. Meselâ, bir balığı suda en rahat şekilde yüzebilecek, rızkını kolayca temin ederek, düşmanlardan sakınabileceği bir sûrette ve çeviklikte yaratarak, ona nehirleri ve denizleri hediye etmiştir.

Bir balığı irade ve ihtiyâr sahibi farz ettiğimizde, onun yapacağı şey, kendisini denize, denizi de ona münasip tarzda yaratan Hâlık-ı Rahîm'in bu hikmet ve rahmet saçı takdiri önünde hürmet ve muhabbetle eğilmek ve ömrünü o rahmet sahibinin koyduğu sınırlar ve şartlar içinde geçirmek olacaktır. Eğer bu balık aksine hareket ederek, kendisi için yasaklanan hava âlemine girmeye meyletse ve bu meyil sonucu sahile çıksa, acı âkıbetini kendisi hazırlamış olacaktır. Şimdi bu balık, ölüm hengâmesinde çırpırırken, "Neden Cenâb-ı Hak benim karaya çıkmama müsaade etti ve benim ölümümü bu tarzda takdir etti?" diyebilir mi? Elbette diyemez. Zira Hakîm-i Zülcelâl, onun bedeninin şeklini, âzalarının yerini ve büyüklüğünü, ruhu ile bedeni arasındaki münasebeti, hikmet ve rahmetiyle tanzim ettiği gibi, içinde yaşayacağı denizi de yine aynı hikmetle sınırlandırmış ve ona sudan ayrılmamasını emretmiştir. Bu emri dinlemeyen cezasını çekecektir.

Bu ilâhî kanun bütün hayat sahipleri için geçerlidir. Balığı suda en rahat şekilde yaşatan ve yüzdüren Cenâb-ı Hak, bir güvercini de havada kolayca uçabilecek tarzda yaratmıştır. Balık için lüzumsuz olan ve kalabalık teşkileden kanatlar ve ayaklar, güvercinin hayatı için şarttır.

Tavuğun uçmasını sınırlandırmak suretiyle onu insanlara bir nev'i arkadaş yapan Hak Teâlâ, tavuğun uçmadaki eksikliğini insanların ona şefkat etmesi ile tamamlamıştır.

Aynı şekilde, kurdu, avını rahatlıkla yakalayıp parçalayacak bir vaziyette yaratan hikmet ve kerem sahibi, koyunu uysallığı ile insana bir yardımcı yapmış ve köpeği ise koyunlara bekçi ve insana hizmetkâr kılmıştır. Bunun gibi her canlının hayat şartları kendi iradesi dışında Allah-u Azimüşşân'ın çizdiği kader programı üzere hazırlanmıştır.

İşte bu rahmet ve hikmet, mahlûklar içinde en fazla insanda tecellî etmiştir. Şu koca kâinat, her yönüyle, insanın faydalanmasına müsait bir saray şeklinde yaratılmıştır. Hava insanın kanını ona zahmet vermeden temizlediği gibi, güneş ışığıyla onu âdeta okşamakta, koyun onun kapısında hâl diliyle, "Beni istersen kes etimi ye, istersen müsaade et, dağda taştta otlayıp, yüzümü yerlere sürüp akşama sana süt getireyim." dercesine beklemekte, dünya onu, hiç incitmeden, hissettirmeden güneş etrafında her gün seyahat ettirdiği gibi, at ve deve gibi

hayvanlar da onu sırtlarında taşımak için nöbet beklemektedirler.

Çevresinden insanın yardımına koşturulan bu sayısız nimetler yanında, yaratılışı itibariyle çeşitli fenlere ve ilimlere istidatlı olan insan, bu fenlerin meyvelerini de hemcinslerinin elinden yemektedir. Yâni, arıya bal yapma, ağaca meyve verme kabiliyetini bahşeden Hâlık-ı Kerîm, insanın istidadını da medeniyet nimetlerine çekirdek kılmıştır. Bu istidat Allah-u Teâlâ'nın ikramı olduğu gibi, fenler ve onların meyveleri de yine O'nun ihsanıdır. Bediüzzaman Hazretleri bu ihsanı, şu berrak ifâdelerle ne güzel tasvir etmektedir:

*“Şu meşhud saltanat-ı insaniyet ve terakkiyat-ı beşeriye ve kemâlât-ı medeniyet celb ile değil, galebe ile değil, cidâl ile değil... Belki ona onun za'fı için teshir edilmiş, onun aczi için ona muavenet edilmiş, onun fakrı için ona ihsan edilmiş, onun cehli için ona ilham edilmiş, onun ihtiyacı için ona ikram edilmiş.”*¹

İnsana bu saltanatı ikram eden Rabb-ı Rahîm, lütfunu bu kadarla da bırakmamış ve onu ebedî bir Cennet'e namzet kılmıştır. Bütün bu lütuflar ve ihsanlar, kaderin meyveleridir.

Yukarıda bazı emarelerine işaret ettiğimiz rahmet ve ihsanını Cenâb-ı Hak, bir ayette mealen şöyle beyân buyurmaktadır:

“O öyle bir lütufkâr ki, sizin için yeri bir döşek yaptı, semâyı bir bina. Ve sizin için semâdan bir su indirdi ve onunla türlü mahsullerden size bir rızık çıkardı.”²

Takdir fiilinin, yâni İlâhî kaderin nasıl rahmet ve hikmetle birlikte yürüdüğünü şu misâlle bir derece açıklamaya çalışalım. Bilindiği gibi ruhlar kâinattan önce yaratılmışlardır. Cenâb-ı Hakk'ın sizin ruhunuza kâinatın yaratılışını seyretme müsaadesi verdiğini ve güneş sisteminin yaratılışını seyre koyulduğunuz farzediniz. O anda ruhunuzun ne gece ve gündüzle, ne kış ve yazla, ne de yeme içme ile ilgisi olmadığından, siz güneşin ışık vermesine, dünyanın kendi ve güneş etrafındaki dönüşüne, dünya üzerine bir hava tabakası konulmasına hiçbir mânâ veremeyeceksiniz. Mütakellim-i Ezelî hikmet lisanıyla veya gönderdiği bir elçisiyle, bu sistemin sizin için yaratıldığını bildirirse, hayretiniz bir kat daha artacaktır. Fakat vakit ve ferman gelip de, ana rahminde, ceset elbisenizi giyerek dünyaya geldiğinizde, bu âlemin ancak Cenâb-ı Hakk'ın takdir ettiği şekilde yaratılmakla, rahmeti netice verdiğini göreceksiniz.

O Âlim-i Mutlak bu kâinat sarayını yaratırken tercihi bizim ruhlarımıza bıraksa ve herkesi arzu ettiği şekilde bir âleme göndereceğini ferman buyursaydı, bir kısmımız atmosferi lüzumsuz görecekti, bir kısmımız güneşin veya dünyanın büyüklüklerine, aralarındaki mesafeye ve diğer keyfiyetlerine dair akıl harici isteklerde bulunacaktı, bir kısmımız da dünyanın hareket etmeyip sabit kalmasını arzu edecektik. Hepsini insan hayatının sönmesi demek olan bu hatalı tercihler yerine, Rabb-ı Kerîm'imiz iradesi ve takdiriyle bu âlemi en güzel şekilde yaratıp, lütuf ve ihsanıyla bizleri içine koymuştur. O halde, kader her zaman rahmet ve hikmetle beraber yürümekte ve birbirini tamamlamaktadır.

Kâinatın yaratılışında olduğu gibi ana rahminde teşekkülümüz safhasında da irademiz dışında, İlâhî plân ve programla beden sarayımız kısımlara ayrılmış, her bir organımız dünya hayatımız için en faydalı şekli alarak bedenimizde en uygun yere konulmuş ve diğer organlarla olan münasebeti en mükemmel şekilde düzenlemiştir. Organlarımızda, takdir fiili her bir organın yeri ve şekli yanında büyüklüğü ve sayısı ile de tecellî etmiştir.

Kalbimizin bir tane olmasına karşılık, iki ele ve her elde beş parmağa sahip bulunmamız, yine o İlâhî kaderin bir neticesidir.

Kâinatın yaratılışı misâlinde olduğu gibi, ana rahminde de Hakîm-i Ezelî âzalarımızla ilgili her türlü tercihi bize bıraksa ve rahmetini imdadımıza göndermeseydi, her birimiz bir hilkat garibesini olarak dünyaya gelecektik. Demek ki, bedenimizdeki âzalar ancak O Hakîm-i Âdil'in çizdiği kader programı üzere güzel ve faydalı olabilmekte ve bedenimiz bir bütün olarak en güzel şekli almaktadır. Bu güzellik, plân ve programın, o da kaderin güzelliğinden doğmaktadır.

Üzerimizde hikmet ve rahmetle tecelli eden takdir fiilinin diğer bir harika tezahürü de ruhumuzun bedenimizle olan münasebetlerinin mükemmel sûrette düzenlenmesi ve kendisine lâzım olan bütün hislerin en güzel şekilde takılmasıdır.

Mahiyetini anlayamamakla birlikte, nimetlerinden faydalandığımız bu İlâhî tanzime de kısaca işaret edelim:

Bedenimizde gözümüzü şekil ve büyüklük bakımından sınırlandıran **Mukaddir-i Hakîm**, ruhumuzun o göz penceresinden dış âlemi seyretmesini de hudutlandırmıştır. Görmemizin böyle takdir edilmesinde büyük bir nimet ve ihsan saklıdır. Nitekim toprağa baktığımızda bütün bakterileri görebilseydik veya yüzüne baktığımız bir kimsenin kafasının içindeki herşeyi seyredebilseydik hayatımız azaba dönerdi. Kaderin gözde ve görmede yaptığı bu sınırlandırma, kulak ve işitmede de aynı rahmet ve inâyetle tecellî etmektedir. Kulağımızın şeklini, takdir ve büyüklüğünü tehdit eden (sınırlayan) Cenâb-ı Hak, işitmemizin de hudutlarını en güzel şekilde tâyin etmiştir. Karıncanın ayak sesinden tutun, tâ kâinatı velveleye veren gür sadâlara kadar bütün sesleri işitebilseydik hayatımız büyük bir işkence olurdu.

Yukarıda verilen iki misâle kıyasen kaderin her şeyde hikmet ve rahmeti netice verdiğini **düşünen her akl-ı selîm şu hükme varacaktır:**

Ben veziri bulunduğum ruh sultanı ile birlikte ana rahminde Cenâb-ı Hakk'ın takdir ettiği bekleme müddetini doldururken, bana görme, işitme, koku alma gibi nimetlerden istediğim kadar alabileceğim bildirilseydi, şu anda ne kadar hikmetli olduğunu anladığım bu sınırları taşacak ve söz konusu nimetleri fazlasıyla isteyecektim. Hâlbuki bu dünyaya geldim ve gördüm ki bunların en faydalı hâli, Allah-u Teâlâ'nın takdir ettiği kadardır.

Evet, bizler daha dünyaya gelmeden bu âlemi bir çiçek gibi hikmetinin, kudretinin ve ilminin nakışlarıyla süslendirip aklımızın ve idrakimizin önüne koyan **Hakîm-i Zülcelâl**, aynı rahmet ve hikmetiyle organlarımızı ve duygularımızı bu kâinattan en güzel şekilde faydalanacağımız tarzda takdir etmiş ve yaratmıştır. Bu takdir sayesinde hayır, menfaat ve rahmet, kâinatın her tarafından coşmakta ve gelip etrafımızı güneş gibi sarmaktadır. Bu rahmet ve ihsanın kabirden sonra da devamına mazhar olabilmek için, yine O'nun takdir ettiği, peygamberleri ve kitaplarıyla bizlere bildirdiği kanunlara harfiyyen uymamız aklın gereğidir. Aklın başında olan her insan şu muhakemeyi yapacaktır:

Bu kâinatta kaderin programından çıkan her eserde ve her işte sonsuz hikmetler bulunduğunu herbir fen, bir sahada ispat edip göstermiştir. Hiçbir fen kâinatın hiçbir yerinde bir noksanlık veya fazlalık bulamamıştır. Kâinattan ince ve hassas ölçülerle süzülen ve onun bir küçük misâli olan kendi vücudumuza bakalım. Neyi fazla veya noksan bulabiliriz? Bu dünyada kader programından çıkan her şey, rahmeti ve faydayı netice verdiği gibi, saadet-i ebediyyeye vâsıl olabilmemiz için de Cenâb-ı Hakk'ın takdir buyurduğu İlâhî programa uymamız gerekir.

Ana rahminde iken bize takılan âzaların dünyada ne işe yarayacağını bilmediğimiz gibi, O Rahîm-i Zülkemâl'in emrettiği namaz, oruç ve diğer ibâdetlerin âhiretteki neticelerini de bu dünyada kavramamız mümkün değildir.

Sultan-ı Ezel ve Ebed'in takdir ettiği her bir emrinde, âhiretimiz için nice faydalar saklıdır ve herbir yasağında ebedî saadetimize ait nice zararlardan kurtulmamız söz konusudur.

Bu hakikatı bazı misâllerle açıklamaya çalışalım: Bir baba, şefkatle beslediği ve her türlü ihtiyacını titizlikle gördüğü evlâdının, istikbâlde iyi bir meslek sahibi olmasını arzu eder. Bu maksatla onu okula kayıt ettirir ve tahsilini istikametle yürütmesi, istikbâlde vatana, millete faydalı bir kişi olması için gerekli terbiyeyi vermeye azamî dikkat gösterir. Bu noktada babanın çocuğuna bir takım tavsiyeleri ve emirleri yanında, bazı yasakları da olacaktır... Vazifesine dikkat ettiği ve ahlâk ölçüleri içerisinde kaldığı takdirde onu mükâfatlandıracağını vaad edeceği gibi, aksi yolda gitmesi hâlinde de bazı cezalarla tehdit edecektir. Fakat bu tehditler veya cezalar arkasında yine bir şefkat ve merhamet gizlidir. Şimdi, söz konusu çocuk babasının çizdiği programa harfiyyen uysa, onun yap dediklerini yapıp, yasaklarından dikkatle

kaçınsa hem bir meslek, hem de yüksek bir ahlâk sahibi olmak saadetine erişecektir.

Aynı şekilde, bir hoca talebesini ilimle şereflendirmek için onu okumaya teşvik ettiği gibi, vazifesini yapmaması hâlinde bazı cezalarla tehdit eder. Bu teşvikler ve tehditler hep talebenin menfaati içindir. Bunu idrak eden bir talebe, şahsî arzusunu bırakıp hocasının çizdiği programa aynen uymakla ilme kavuşur.

Bir hasta da şefkatli hekiminin verdiği ilâçları, onun takdir ettiği vakitlerde ve miktarlarda almak, yasakladığı şeylerden de titizlikle kaçınmakla şifa kapısını çalmış olur.

İşte, babanın evlâdına, hocanın talebesine ve hekimin hastasına olan şefkat ve merhameti, emir ve yasaklar demetinden meydana gelen bir programın tanzimini gerektirir. Bu üç misâlde de konulan sınırlamalar ve çizilen programlar, rahmeti netice vermektedir.

Aynı şekilde, Allah-u Azimüşşân'ın bütün emir ve yasakları, ebedî saadete erişmemiz için takdir edilmiş bir İlâhî plândır. Bu hakikati idrak eden insan, Cenâb-ı Hakk'ın rahmetine itimad ederek, O'nun İlâhî kaderiyle çizdiği programa hakkıyla uyması aklın ve vicdanın gereğidir. Zira bu insanın ibâdet etmesi, doğru söylemesi, iffetli yaşaması ve sonunda ebedî saadete erişmesinde O Ganiyy-i Mutlak'ın -hâşâ- bir menfaati olmadığı gibi isyan ile Cehennem'e girmesiyle de O Zât-ı Akdes için bir noksanlık tevehhüm edilemez. Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın bizzat saadet yolunu tercih etmemizi istemesi ve felâket yolundan bizleri men etmesi O'nun nihayetsiz rahmetinin şânındandır. Bir emir ve yasaklar manzûmesi olan Kur'ân-ı Kerîm'in her sûresinin "Bismillâhirrahmânirrahîm" ile başlaması bu hakikate bir işarettir. Evet, bu kâinatta rahmet esas olduğu gibi, âhirette de rahimiyet esastır. Cehennem, bu rahimiyetten kaçan âsilerin menzildir. *Cenâb-ı Hakk'ın insanları Cehennem'le tehdit etmesi altında Cennet'e teşvik saklıdır.*

Bu noktaya kadar yaptığımız açıklamalarla, kaderin her şeyinin güzel olduğunu ve rahmeti netice verdiğini bir derece ortaya koymaya çalıştık. Bizi yokluk karanlıklarından, ziyâdar varlık âlemine getiren; güneşten ve aydan bitkilere ve hayvanlara kadar her şeyi hizmetimize veren ve bizi ebedî bir saadete namzet kılan Yüce Rabbimizin, İlâhî takdirinin her zaman ve her sahada rahmet üzere olduğunda şüphe yoktur.

Kaderden söz edildiği zaman, hayâlimize bazı dar görüşlü veya kasıtlı kimselerin çizdiği elem ve keder tablosu gelmemeli, aksine gönlümüzde rahmet ve inâyet çiçekleri açılmalıdır. Bununla birlikte, kaderle ilgili olarak hatırmıza çeşitli sorular gelebilir ve bunların cevaplarını bulmayı arzu edebiliriz. Cenâb-ı Hakk'ın inâyeti nisbetinde bu konuyla ilgili soruların cevaplandırılmasına ve bazı meselelerin halline ilerideki bölümlerde çalışılacaktır. Fakat her şeyden önce bir Müslüman şuna inanmakla mükelleftir:

Bizleri nihayetsiz rahmetiyle nimetlendiren Rabb-ı Rahîm’imiz bu ihsan ve inâyetini âhirette kahr ve gadre çevirmez. Kim Cehennem’e giderse, hatasının neticesi olarak gidecektir. Biz kendimize ve diğer insanlara Cenâb-ı Hak’tan daha merhametli olamayız.

Böyle düşünmek her mü’minin vazifesidir. Yoksa haddini aşarak kader meselesine itirazkâr bir edayla giren kimse, O Kahhâr-ı Zülcelâl’in gazabını celbedebilir.

Şu hakikati de unutmamak icabeder: Allah-u Azimüşşân Âdil-i Mutlak’tır, zulümden münezze ve müberrâdır. Zulüm, başkasının maddî ve mânevî hak ve hukukuna tecâvüz etmektir. Bu kâinat sarayının ve içindeki bütün hayat sahiplerinin Hâlık’ı ve Mâlik’i olan Hak Teâlâ hakkında zulüm muhaldir. Zira O Âdil-i Hâkim’in mülkünde şerîki olmadığından, başkasının hukukuna tecâvüzü sözkonusu değildir. Bu mülk ve melekût âleminde mahlûkatın bir hissesi veya bir ortaklığı yoktur ki, Cenâb-ı Hak gasb ile onların haklarına tecâvüz etmiş olsun. Bediüzzaman Hazretleri’nin buyurduğu gibi:

“Ferşten arşa, seradan süreyyaya, zerrattan seyyarata kadar herbir mevcut, semâvat ve arz, dünya ve âhîret her şey O’nun mülküdür. Mâlikiyet mertebesi uzması, tevhid-i âzam sûretinde O’nundur.”³

Evet, Cenâb-ı Hak, Mâlikü’l-Mülk’tür. Hükmetmek, emretmek, mükellef kılmak, mecbur tutmak, O’nun şânındandır. O, kendi mülkünde dilediği gibi tasarruf eder; dilediğini yaşatır, dilediğini öldürür; dilediğini aziz, dilediğini zelil kılar. Bütün bu tasarrufları, âdilâne ve hakîmânedir. Her şeyi hikmet ve adaletin muktezasına göre yaratır.

Bununla birlikte, her hâdisenin arkasında beşer idrakinin kavrayamadığı derin esrarlar, ince hikmetler, mestur inâyetler, dakik nizamlar, hakîmâne lütuflar bulunduğunu Kur’ân-ı Kerîmbizlere ders vermektedir. Tâ ki, insan basit fikrini İlâhî hâdisata mühendis yapmaya tevessül etmesin; bulanık, noksan ve sınırlı fikri ile hâdiseleri isabetsiz değerlendirmesin; cüz’î ilmi ile O Hakîm-i Ezelî’nin ince hikmet ve derin esrarlarını bütün cepheleriyle anlayamadığından haksız şekva ve itirazatta bulunmasın... Cenâb-ı Hak’a karşı -hâşâ- ithamı işmam edecek cür’etlerden kurtulup, kalb-i selîme vâsil olsun.

Mahlûkatın, hususan insanların Allah-u Teâlâ’ya karşı şikâyete hakları yoktur. Çünkü şikâyet bir hak ve hukuktan meydana gelir. Bütün mahlûkatı sırf lütuf ve keremi ile yokluktan varlık âlemine çıkararak, hayat sahiplerine binlerce hissiyat takan, bilhassa insanı akıl, hayal, hafıza gibi nimetlerle techiz ve tezyin eden, onu arza halife, zîhayata kumandan kılan O Âdil-i Rahîm’e karşı, beşerin hiçbir cihette itiraza hakkı yoktur.

Cenâb-ı Hakk'ın mahlûkatına verdiği nimetler, meziyetler, kabiliyetler, sırf O'nun lütuf ve keremindedir. Yoksa mahlûkatın O Zât-ı Akdes'de bir hakkı bulunduğundan değildir. Zira Hak Teâlâ mevcudatı mecburiyet ile değil, ancak lütuf ve ihsanı ile yaratır. Lütuf ve ihsan ise, O'nun iradesine, meşiet ve hikmetine taallûk eder. Dilediğini hayvaniyet mertebesinde bırakır, dilediğini insaniyet ile şereflendirir. Öyle ise insanın yapması gereken en mühim iş, Cenab-ı Hakk'a karşı ubudiyet, hamd, tesbih, tazim ve şükür vazifelerini yerine getirmektir.

Bazı insanlar bu hakikati dar düşünceleriyle idrak edemediklerinden ve sathî nazarlarıyla inceliklerine yetişemediklerinden kendilerini helâk edebilecek haksız itirazlara sapsamaktadırlar.

Kâinatın şهادetiyle, Allah-u Azimüşşân'ın her şeye hakkını vermesi, her mahlûku yerli yerinde yaratması ve bütün mevcudatı nizam ve intizam tahtında lâyük oldukları kemâle isal etmesi gösteriyor ki, O, Âdil-i Hakîm'dir, abesiyetten, noksaniyetten, zulümden münezzehtir. "Kaderin her şeyi güzeldir" hakikatının bir ciheti de güzel-çirkin, hayır-şer, menfaat-zarar... gibi zıtların yaratılmasına taallûk eder. Evet, nizam, intizam, güzellik, hayır, imân, hidâyet, fazîlet ve kemâlât gibi küllî hakikat ve maksatlar bunların zıtları ile bilinir, tezahür ve tahakkuk eder. Meselâ, çirkinlik olmazsa, güzelliğin; şer olmazsa, hayrın; karanlık olmazsa, ışığın; zarar olmazsa, menfaatin; dalâlet olmazsa, hidâyetin; açlık olmazsa yemenin kıymet ve ehemmiyeti lâyükınca takdir edilemez. **Cenâb-ı Hak**, bu gibi hakikatlerin inkişafı için şu kâinatın menşesine bir tezat (zıtlık) kanunu koymuştur.

Bu kanun kâinattaki bütün güzelliklerin, âhengin, tenasübün, insicamın esasıdır. Kâinatın cüz ve küllünde görülen bütün güzellikler bu kanun ile tahakkuk ettiği gibi, insandaki güzellik de, onu meydana getiren âzaların ihtilâflarına istinad eder. Meselâ, insan yüzünün güzelliği, ağız, göz, kulak gibi âzaların şekil, cesamet ve mahiyetçe farklılığından ortaya çıktığı gibi, içtimaî bünyenin âhengi de mesleklerin, meşreplerin, ilim ve fenlerin, kültür ve medeniyetlerin farklılığından kaynaklanır.

Yukarıdan beri izah ettiğimiz, "**Kaderin her şeyi güzeldir.**", hakikatini kavrayan ve kadere teslim olan bir insan, her hâdisede kader-i İlâhî'nin hikmet ve nişanlarını görüp, tevekkülün hakikatine erişir. Dünyevî hâdisat ve musîbetlerin dağlarvarî çalkantılarından necat bulur, ubûdiyetin hakikatine ermekle, Allah-u Teâlâ'dan gelen her hâdisenin ya bizzat, ya da bilvesile güzel olduğunu itikad eder, ömrünü sürur ve inşirah ile geçirir, kederi atar, safâyı bulur.

Bir noktayı belirterek bu konuyu tamamlayalım: Kaderi tam mânâsıyla anlamaya insan aklının tâkati yetmez. Nasilki bir insan, güneşin tecellî ettiği sahanın ancak bir kısmını görebilir; göremediği sahalar yine güneşin tasarrufundadır. Aynen öyle de insan aklının İlâhî kaderin tecellisinden görebileceği, anlayabileceği daha çok sınırlıdır. Zaten, hikmet de öyle iktiza eder. Bu kâinat Hâlık'ının bir mahlûku olan insan akli, elbette O'nun takdirini lâyükıyla anlayamayacaktır. Fakat anlayabildiği kadarı dahi, kaderin her şeyi en uygun, en güzel ve en adaletli bir tarzda takdir ettiğini göstermeye yeter de artar bile. O halde insana düşen vazife, anlayabildiği

kadarına Őükürle mukabele etmek, daha çok anlayabilmek için yine Allah'tan yardım ve ilim talep etmek, idrâkini aşan sahalarda ise Allah'ın rahmetine itimad etmektir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, kader meselesi ile ilgili sorularımıza itiraz kasdıyla değil, öğrenme arzusuyla cevap aramak aklın gereğidir. Bu ikinci yol, aynı zamanda bir ilim tahsilidir ve bir nev'i ibâdet hükmüne geçer, ebedî saadeti kazanmamıza bir vesile olur. Biz de bundan sonraki bölümlerde meseleler üzerine bu niyetle eğilecek ve Cenâb-ı Hakk'ın inâyetiyle bazı hususlara açıklık getirmeye çalışacağız.

Dipnotlar:

1. Sözler.
2. Bakara, 2/22.
3. Mektubat.